

УДК 346.26

Н. Г. Мазій

*Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України*

МЕХАНІЗМИ ТА МЕТОДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розглянуто й обґрунтовано вплив державного регулювання при веденні підприємницької діяльності. Досліджено прямі та непрямі методи державного регулювання підприємництва. Запропоновано заходи щодо удосконалення механізму державного регулювання розвитку підприємництва, що значно підвищить конкурентоспроможність як на рівні регіону, так і в країні загалом.

Підприємницька діяльність, механізми державного регулювання, методи регулювання

Держава об'єктивно зацікавлена в ефективному та стабільному функціонуванні суб'єктів підприємництва, у позитивних результатах їхньої діяльності. Вплив повинен бути раціональним і збалансованим, що дасть можливість суб'єктам господарювання ефективно розвиватись і забезпечувати при цьому необхідні публічні потреби й інтереси. Недооцінка ролі держави в регулюванні підприємницької діяльності, переважання уявлень про ринковий механізм як всеосяжний й автоматичний регулятор господарських відносин однаково небезпечні для суспільства, як і недооцінка ролі ринкового механізму та громадських організацій.

Значний внесок у дослідження сутності державного регулювання підприємницької діяльності, як і економіки загалом, зробили вчені В. Андрущенко, О. Блінов, З. Варналій, І. Гайдуцький, М. Геєць, М. Долішній, І. Лукінов, О. Кузьмін, І. Михасюк, В. Павленков, І. Половінкін, С. Реверчук, В. Савченко, Л. Швайка та ін. Проте залишаються недостатньо дослідженими питання щодо застосування сучасних механізмів державного регулювання в ринковій економіці.

Мета нашого наукового дослідження – необхідність теоретичного обґрунтування та удосконалення механізмів і методів державного регулювання підприємництва.

Сьогоднішні умови спричиняють становлення не тільки підприємницького сектору економіки, а й формування ефективного механізму його державного регулювання, оскільки досвід адміністративно-командного регулювання в ринковій економіці є недіючим.

Пріоритетними напрямками державного регулювання є:
нормативно-правове забезпечення;
регулювання діяльності суб'єктів ринкових відносин;
створення оптимальної інфраструктури;
жорстка антимонопольна політика;
адекватна податкова політика;
фінансово-кредитна допомога підприємництву;
заохочення до інноваційної діяльності.

Держава регулює підприємницьку діяльність прямими та непрямими методами. Під прямим регулюванням розуміється безпосередній вплив держави на суб'єкти господарювання, а також розроблення державою нормативних актів, положень, заходів, які прямо впливають на діяльність суб'єктів ринкових відносин. Основним інструментом регулювання економічних умов діяльності підприємств є прийняття законів і документів законодавчого характеру.

Особливо важливі для підприємств законодавчі й інші нормативно-правові акти, відповідні норми господарського, цивільного, кредитно-фінансового, податкового, адміністративного, трудового та інших галузей чинного законодавства, а також адміністративні – ліцензування, патентування тощо.

Правове регулювання підприємницької діяльності здійснюється на основі імперативних правових норм, тобто чіткого виконання, яке проводиться виключно в межах, передбачених нормою. Переважно це норми, які встановлюють певні обов'язки, а також заборонні норми. Для потреб правового регулювання суспільних відносин особливе значення має виділення серед різноманітних інтересів, які існують у суспільстві, тих, що підлягають захисту. Тому важливим є не просто забезпечення поєднання публічних і приватних інтересів, а створення таких правових механізмів, які б дозволяли захистити приватний інтерес окремого – економічно слабкішого суб'єкта – від приватного інтересу того суб'єкта, який, наприклад, на ринку завдяки своєму монопольному становищу.

Непряме регулювання (економічне) підприємницької діяльності формує систему мотивації, створює стимулюючі умови для діяльності суб'єктів ринкових відносин і виступає в таких формах, як податкова система, цінова і фінансово-кредитна політика, державне замовлення, дотації, пільги тощо.

У чистому вигляді неможлива ринкова економіка в межах та поза межами країни, хоча і має багато позитивних моментів. Ринкова економіка діє як саморегульована і стихійна система. Ринковий механізм саморегулювання ефективний і дієвий щодо попиту і пропозицій, проте не вирішує проблем, пов'язаних із: соціальною сферою, оскільки вказує на економічну нерівність суб'єктів господарювання; екологічною сферою, через те що бажання отримати максимальний прибуток суперечить вимогам сталого розвитку. Ринкове регулювання здійснюється за допомогою механізму конкуренції, динаміки ринкових цін, стихійного вирівнювання попиту та пропозиції тощо.

Для створення ринкового механізму за допомогою прийняття та/або доповнення діючого законодавства в нашій країні слід здійснювати комплекс заходів, які підвищать ефективність підприємницької діяльності завдяки:

радикальній перебудові фінансової і кредитно-грошової системи, запровадженню реформи ціноутворення;

приведенню у відповідність структури виробництва і попиту в демонополізацію економіки;

обмеженню в імпорті товарів з метою захисту інтересів вітчизняного товаровиробника, тобто регулюванню рівня монополізму;

створенню сучасної системи соціального захисту населення;

формуванню системи ефективного державного регулювання економіки тощо.

У науковій літературі механізм державного регулювання підприємництва описується через визначення основних його елементів: суб'єкта, об'єкта, методів і засобів [1]. Суб'єктом державного регулювання підприємництва виступає держава у вертикальному розрізі державних органів та органів місцевого самоврядування — президента, парламенту, уряду, місцевих рад й адміністрацій. Об'єктом державного регулювання є підприємництво на рівні держави та регіону, а також соціально-економічні процеси, що супроводжують його розвиток, тощо.

Процес державного регулювання розвитку підприємництва потребує здійснення комплексу організаційних, економічних, фінансових, управлінських та інших заходів як складових ефективної реалізації державної політики. Ураховуючи зазначене, державне регулювання розвитку підприємництва можна розглядати через дію основних механізмів регулювання на всіх рівнях управління [2].

Пропонується мінімальний комплекс заходів щодо підвищення ефективності державного регулювання розвитку підприємництва на загальнодержавному та регіональному рівнях (див. таблицю).

Реалізація вказаних механізмів дозволить підвищити ефективність державного регулювання розвитку підприємництва, проводити активну регіональну політику, забезпечити дійову координацію заходів місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій.

Розвиток та ефективне функціонування підприємницької діяльності – тривалий процес, який має здійснюватися з урахуванням економічного та правового становища країни, існуючих проблем на макро- та макрорівнях, інтеграційних процесів в ЄС. З іншого боку, держава, яка, не втручаючись безпосередньо в діяльність підприємств, повинна регулювати сучасні ринки, підтримуючи їх чи стримуючи негативні тенденції через відповідні механізми державного регулювання підприємницької діяльності. Застосування принципів, методів та механізмів державного регулювання дозволить не тільки зробити підприємництво ефективним і прибутковим, а й соціально значущим явищем в Україні.

Заходи з удосконалення механізму державного регулювання розвитку підприємництва

Дія	Захід
Удосконалення механізму державного регулювання розвитку підприємництва	Розроблення і запровадження цільових програм розвитку підприємництва з урахуванням регіональних особливостей
	Розподіл функціональних і контролюючих обов'язків посадових осіб щодо регулювання розвитку підприємництва
	Державний контроль відповідності діяльності підприємства статуту та чинному законодавству
	Податкові пільги, державні пільгові кредити для організування та розвитку підприємництва, дотації, контроль цін на продукцію (унікнення диспаритету)
	Створення місцевих фондів розвитку підприємництва з частини прибутку від їх діяльності
	Усунення суперечностей і неточностей у законодавчих актах
	Надання інформаційних і державних послуг у формі бізнес-інкубаторів, системи «е-уряд» тощо

Таким чином, проведене дослідження дає можливість зробити висновок, що діюча система державного регулювання розвитком підприємництва в Україні відображена в сукупності їх методів і механізмів. Застосовуючи прямі й непрямі методи, держава повинна створити таке підприємницьке середовище, в якому буде змога вільної конкуренції, оптимального розвитку та ефективного функціонування механізму державного регулювання підприємництва.

1. Безземельна Т.О. Організаційно-правовий механізм державного регулювання підприємницької діяльності / Т.О. Безземельна, Т.І. Сергеева // Держава та регіони. – 2009. – №2. – С. 22–26. 2. Добровольська В. Засоби державного регулювання підприємницької діяльності / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – №2. – С. 89–94.

МЕХАНИЗМЫ И МЕТОДЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Рассмотрено и обосновано влияние государственного регулирования при осуществлении предпринимательской деятельности. Исследованы прямые и косвенные методы государственного регулирования предпринимательства. Предложены мероприятия по совершенствованию механизма государственного регулирования развития предпринимательства, что значительно повысит конкурентоспособность как на уровне региона, так и в стране в целом.

MECHANISMS AND METHODS OF REALIZATION OF GOVERNMENT CONTROL OF ENTERPRISE

Influence of government control is considered and grounded during realization of entrepreneurial activity. Investigational lines and indirect methods of government control of enterprise. Measures are offered on the improvement of mechanism of government control of development of enterprise, which considerably will promote a competitiveness both at the level of region and in a country on the whole.

Стаття надійшла 07.07.2014